

Careful Consideration

וארא תשע"ז

2

¹⁷ You still tread upon My people, not to send them out. ¹⁸ Behold, at this time tomorrow I shall rain a very heavy hail, such as there has never been in Egypt, from the day it was founded until now. ¹⁹ And now send, gather in your livestock and everything you have in the field; all the people and animals that are found in the field that are not gathered into the house — the hail shall descend upon them and they shall die."

²⁰ Whoever among the servants of Pharaoh feared the word of HASHEM chased his servants and his livestock to the houses. ²¹ And whoever did not take the word of God to heart — he left his servants and livestock in the field.

²² HASHEM said to Moses, "Stretch out your hand toward heaven and there will be hail in the entire land of Egypt, on man and beast, and on all the grass of the field in the land of Egypt."

19. ועתה — And now. Although the plague would not begin until the next day, Moses urged that the call to bring men and beasts in from the fields should go out immediately, so that there would be enough time for the news to reach all parts of the region. Alternatively, the expression ועתה implies a call to repentance (*Bereishis Rabbah* 21:4); Moses was calling upon Egypt to save itself from the suffering of the hail (*Or HaChaim*).

Even if all the Egyptians had heeded Moses' warning, the hail still would have had a devastating effect because of its damage to buildings and anything else exposed to it. In the case of the pestilence, although the God-fearing Egyptians brought their animals indoors and thereby saved them, Moses did not issue an explicit warning to do so. Now he did, because human lives were at stake, since anyone standing in the open was in danger of being killed.

3

98 □ RABBI FRAND ON THE PARASHAH

MOSHE VERY GRACIOUSLY GAVE THE EGYPTIANS AMPLE warning that they were about to be stricken by *barad*, the seventh plague. Hailstones would rain down from the heavens and destroy everything in the field. If they wanted to save their livestock, they should bring them indoors quickly. What did the Egyptians do? The Torah tells us (9:20-21), "The one among Pharaoh's servants that feared the word of Hashem whisked his servants and livestock indoors. But the one that paid no heed to Hashem's word left his slaves and livestock in the field."

Statistic are usually quite reliable, especially when the percentages are very high. So far, Moshe was "six for six" in his predictions about the upcoming plagues. He had not yet made a single mistake. One would think the probability of his being right again regarding the seventh plague was pretty high. So why didn't all the Egyptians pull their slaves and livestock indoors until the danger passed, at least on the off chance that Moshe was right? Wasn't it stupid of them to leave everything outside where there was a good chance it would be destroyed?

שמן

מאמרים - וארא

משחת 4

וראתי בספר 'ליקוטי יהודה' שמביא מכתב קודש שכתב בעל אמרי אמת מגור זצ"ל ובו מדייק בפסוקי מכת ברד דכתיב (ט כ-כא) 'הי'א את דבר ה' מעבדי פרעה הניס את עבדיו ואת מקנהו אל הבתים ואשר לא שם לבו אל דבר ה' ויעזוב וגו', שהנה ע"פ פשוטות הא הפסוק לומר כאן דבר והיפוכו, שהי'א את דבר ה' הכניס את מקנהו ועבדיו אל הבית ומי שלא הי'א ר'א את ה' לא הניס את מקנהו

הביתה, אלא שאם כן הי'א לו לומר בסדר אחר כמו 'הי'א את דבר ה' הניס' ולעומת זה 'ואשר לא י'א לא הניס' או 'ואשר שם לבו הניס' ולעומת זה 'אשר לא שם לבו לא הניס', שאז יהי'א שמע דבר והיפוכו כפשוטו.

אלא שבהא גופא שאמר זאת בשינוי לשון בא להורות יסוד גדול בכללות מידת 'יראת אלוקים', והכלל האמור בזה הינו שהמצב של 'הי'א את דבר ה'' לעומת 'אשר לא שם לבו' זהו אכן דבר והיפוכו ממש, כלומר שההיפך של 'הי'א את דבר ה'' הוא 'אשר לא שם לבו', ומי שהוא 'שם לבו' הוא היפך 'אשר לא י'א', והיינו שמידת 'יראת שמים' אצל כל אחד נמדדת * לפי שימת הלב שהוא משים להתבונן במה שקורה לפניו.

56

וביסוד זה אנו מבינים כבר את תהלוכות חייהם של כל אנשי מצרים, מנין שאבו את הכוח ותעצומות הנפש להעלים עין מפלאות המכות, את זאת לקחו בעבור כי 'לא שמו לב' להתבונן, ומאחר שלא התבוננו על המצב התכחשו למציאות

ולפי זה מבאר שכאן אצל אנשי מצרים הי'א כן, שאלו אשר היו 'שמים לבם' לפלאות המכות ותחלואיהם, הם היו אלו אשר הכניסו את עבדיהם ומקניהם אל הבתים וניצלו ממכת הברד הנוראה, ואלו אשר 'לא שמו לב' הם לא הניסו את מקניהם הביתה וירד עליהם הברד ומתו, ולכן אמר הכתוב בסדר הזה שמצד אחד היו כאלו 'הי'א את דבר ה'' מעבדי פרעה ומצד שני היו כאלו 'אשר לא שם לבו', לומר שהא בהא תליא.

7

RABBI CHAYIM MORDECHAI KATZ: "The wise person learns from everything that occurs to him. He tries to gain understanding from each occurrence. Even if he does not merit to gain a total understanding, the attempt to gain a deeper grasp

of the matter in itself expands his mental scope. But a fool's eyes are focused on distant horizons. He does not pay attention to what is happening right in front of his eyes. He misses out on many spiritual lessons. The wise person learns from the daily events that he sees and hears. His heart feels what is happening around him, and he constantly learns from everything.

"With this we can understand why Moshe told the people to stand a moment and reflect on the salvation the Almighty would bring about by splitting the Red Sea. He emphasized the importance of reflecting on what was happening. Without stopping a moment to reflect, one can miss the hand of the Almighty in the most miraculous of occurrences.

"By developing your spirituality and cleaving to the Almighty's Torah, you will develop a profound spiritual outlook in all that occurs in your life. This will help you to lift yourself up from one level to the next."

28 / Inspiration and Insight

R. Segal

8

There is another vital lesson to be learned from the story of R' Akiva. The following is offered by way of introduction:

It is related that a man once observed a pot-cover being lifted from the pressure of the steam inside the heated pot. Noting the power which the bottled-up steam produced, the man began to research the matter. His investigations culminated with the invention of the steam locomotive.

The man had seen nothing new. Millions of his contemporaries observed the same scene daily. But only this man thought into this everyday phenomenon until he arrived at a monumental finding.

So it was in the case of R' Akiva. This stone that he noted had been there well before he made his observation. Countless others had seen what he had seen, but how many of them had thought into the matter enough for it to change their entire lives?! Had R' Akiva not reflected and applied his observation to his own life, he might have remained an ignorant shepherd. Instead, he rose to become the leader of his generation, the man regarding whom Moshe Rabbeinu asked Hashem (*Menachos* 29b), "There will exist such a man and You are giving the Torah through me?!" He is the R' Akiva about whom the aged R' Dosa ben Hurkanos exclaimed, "Are you the R' Akiva whose name is spread from one end of the world to the other? Be seated, my son, be seated! May there be many like you in Israel!" (*Yevamos* 16a). Chazal did not employ such praises indiscriminately. R' Akiva stood out among his peers, the great *Tannaim* of his generation. He was deserving of such distinction, for it was he who pondered and reflected upon what others simply passed by.

*When one studies a *pasuk* of *Chumash* or a teaching of Chazal, he must stop and ask himself, "What have I just learned? What lesson can I glean from this?" One must also learn to reflect upon the happenings around him in order to apply what lessons they have to offer to his daily life. Finally, one must learn to reflect upon his own desires and aspirations, to ponder them well and ascertain which stem from his *yetzer tov*, positive inclination, and which are rooted in the opposite.

Such is the way to true greatness.

היה צריך לכתוב "הירא את דבר ה' הניס כו' ואשר לא ירא את דבר ה' ויעזב" למה כתוב "ואשר לא שם לבו"? האדמו"ר ר' אברהם מרדכי מגור ז"ל אומר שיש כאן חידוש מה הוא ההיפך של "ירא את דבר ה'". "יראה" זה שימת לב לדבר ה', וההיפך של יראה זה לא לשים לב לדבר ה'. הוא שומע אבל לא שם לב. כל הנקודה של יראה היא שאדם ישים לב, ואם לא ישים לב, אפילו אם יראה ניסים גלויים - הם לא יעשו עליו שום רושם. נס לא עושה רושם באופן אוטומטי, רק אם יתבונן בכל דבר יראה ניסים. התורה מראה לנו שיש בני אדם שניסים גלויים לא עושים רושם עליהם. * זה עוד פרט בסוגיית הלב כאן בפרשה. ¹⁶ איך עובדים על ה"לב"? איך מכניסים דברים טובים אל הלב? עם שימת לב. כשאדם שם לב למה שה' אומר. זאת היא יראה - שימת לב. מי שלא שם לב - עושה מה שליבו חפץ, לא איכפת לו ממה שאומרים, אין לו יראה.

ישראל מסלנט כותב לתלמידיו הגדולים (אור ישראל סימן א) שהוא איננו יודע אם הצליח עמדם מפני שהם אינם שמים לב לדבריו, כי זה החסרון המורגל שלא לתת לב בעניינים הנוגעים ביראה ומוסר, כי אם שמים לב זה מחייב, והאדם אינו רוצה לחשוב ולהתבונן ביראת שמים משום שהוא רוצה ללכת בשרירות לבו. כשקשה משהו ב"לומדות" או חושבים ומתאמצים להבין, כל סוחר עושה חשבונות בעסקיו, ואילו ביראת שמים אין חושבים כלל.

הרבה פעמים נופל עלי יאוש, שאני אומר שיחה ואח"כ הולכים כאילו בלי כלום. להבין שיחה זה לא פחות קשה מלהבין שיעור כללי, ואולי אף קשה יותר, כי בשיעור כללי הרי למדו קודם את הסוגיא, ואילו לפני השיחה לא למדו השומעים את עניני

השיחה, ואם לא חזרים עליה לא מבינים כלום, אלא שומעים איזה צלצול ותו לא. זה מזעזע עד כמה לא מבינים שיחות. הדברים נכנסים באוזן אחת ויוצאים באוזן השנייה. אי שימת לב היא היפך יראת שמים.

10

R. Frad.

The Midrash identifies "the one that feared the word of Hashem" as Iyov and "the one that paid no heed to Hashem's word" as Bilam, both of whom were advisers to Pharaoh.

Bilam was an interesting fellow. In some ways, he was intelligent, even brilliant, but in other he was quite obtuse, a person so focused on himself that that he "pays no heed" to what is going on around him.

Many years later, when Balak hired Bilam to curse the Jews, he mounted his trusted donkey and began the journey. Then his donkey saw a sword-wielding angel in the middle of the road and he came to a sudden stop, refusing to budge an inch no matter how much Bilam prodded and cursed him. Finally, miraculously, the donkey spoke to Bilam, "Is this my normal pattern of behavior? Have I not been your trusted donkey for all these years? Have I ever stalled on you once or given you a moment of trouble? So why are you beating up on me?" In other words, can't you see that something extraordinary is happening here? Why don't you pay attention to what's going on, Bilam? Wake up!

The Chafetz Chaim points out that the entire episode of Bilam in the Torah appears as one long uninterrupted narrative, no *shemos*, no *psuchos*, no breaks whatsoever. Why? Because Bilam never stopped to think about what he was doing. He never stopped to take stock and consider the wisdom of his actions.

This was Bilam. When Moshe issued his warning about the impending hailstorm, Bilam could not be bothered to "pay heed" to it. He was thinking about his own plans, his own agenda. His mind was made up.

We think this sort of behavior is bizarre. We laugh at Bilam's foolishness. But are we that much better ourselves? Consider just a small thing, the pace of life. It used to be that we had to spend inordinate amounts of time on tasks that are accomplished easily and quickly by modern appliances. We have automobiles, self-defrosting refrigerators, washing machines and dryers, fax machines. The list is practically limitless. So have we had a net gain in time? Have we managed to catch our breaths because of all these labor-saving devices? Do we have more time to learn, to spend with the family, to reflect, to rest?

12

In fact, just the opposite is true. We are more rushed than ever. The pace of life is so rapid that we can barely breathe. Something is wrong. But do we "pay heed"? Do we stop and think about what is going on around us? Do we stop to assess our lives to see if we may perhaps have gone a little off the track? It is not only Bilam that fails to stop and think.

15

Ascending the Path

R. Yabov Hillel

8 Understanding the Trait of Watchfulness

The prophet Yirmiyahu criticized the evil of his generation, caused by this very failing: **They did not pay attention to their deeds and inspect them critically to see what they were: should these actions be performed, or be abandoned?** They never asked themselves, should I or shouldn't I; they just went ahead. And he said of them, (Yirmiyahu 8:6) "No one regrets what he has done wrong, to ask 'what have I done.' Instead, everyone ran about like a horse on

a battlefield." In other words, they chased and ran in the course of their habits and ways, without allowing themselves time to be precise and critical about these same habits and ways.

For the people of Yirmiyahu's generation, the only criterion was how they felt. With this type of lifestyle, impulse is everything. If one feels the urge to travel up north, one goes, no questions asked. And if the next day one has a sudden desire to go south, he's on his way south - no problem. Wherever one's interests are at a given moment, that is where he heads, dashing off in pursuit of the current craze. Like animals, such people are ruled by instinct, not by intellect; every day has its own new folly.

כתב המס"י (פ"ב): הגה ענין הזהירות הוא שיהי האדם נזהר במעשיו ובעניניו, כלומר מתבונן ומפקח על מעשיו ודרכיו הטובים הם אם לא וכו' ולא ילך במהלך הרגלו וכו'. ובפ"ג כתב עוד: וחכמינו ז"ל הורונו בפ"י צורך החשבון הזה, והוא מה שאו"ל (ב"ב עה:), "על כן יאמרו המושלים ביצרים בואו ונחשוב חשבוננו של עולם וכו' וזה כי העצה האמיתית הזאת לא יוכלו לתת אותה ולא לראות אמיתתה, אלא אותם שכבר יצאו

מתחת יד יצרים ומשלו בו, כי מי שהוא עדיין חבוש במאסר יצרו אין עיניו רואות האמת הזאת ואינו יכול להכירה ע"כ. למדין אנו מכאן יסוד דברינו. והירות הלא היא ה"א, אלה", ממש ההתחלה מכל, והנה זאת הזהירות לא יתכן להנות כי אם ע"י מושלים ביצרים, מושלים ביצרים" הלא זה דאי למעלה מן הטבע, רנאים איפוא מזה כי ה"אלף" של האדם, ה"אלף" של כלל ישראל, הנה זה למעלה מן הטבע! ושם בפ"ב עוד: "והנה ירמיהו הי' מתאונן על רוע בני דורו מפני היותם נגועים בנגע המדה הזאת שהיו מעלימים עיניהם ממשעיהם וכו' ואמר עליהם (ירמיהו ח, ו) אין איש נזהר על רעתו לאמר מה עשיתי כלה שב במרוצתו כסוס שוטף במלחמה. והיינו שהיו רודפים והולכים במרוצת הרגלים ודרכיהם וכו'". גילה לנו כאן המס"י עוד סוד בלשונו, שהיו נגועים בנגע המדה הזאת" - שלא כסוברים שאי' והירות הנה זאת סתם עבירה בעלמא של אי-שימת לב, ענין רק הגורם ל"מכשולים, אלא שלא כן הוא, אי-שימת לב היא מדה כזאת, - שהיו נגועים בנגע המדה הזאת.

14

אי לזאת הוא מובן, שזהירות, שהוא סוד של "ידע את עצמו", להתבונן ולפקח על עושה המעשים, לידע כל תנועה, וכל פעולה - "לא ילך במהלך הרגלו, אלא בשימת לב על עצמו, זהו דאי מהסוד של, למעלה מן הטבע", כי בטבע מופקע לגמרי הסוד של "ידע את עצמו", הסוד של "שימת לב", כי, הטבע עושה את שלו" וחסל! "על כן יאמרו המושלים בואו חשבוננו", כי סוד החשבון שהוא סוד יודע את עצמו, ידיעה כל כולו, מקצה עד קצה, וכי לא תהי אף תנועה אחת אשר לא תעשה כי אם רק מסוד של יודע את עצמו, לזה דאי צריכים להיות דוקא מציאותים של, מושלים ביצרים", מציאותים של, למעלה מן הטבע", כי אלה החיים, בטבע, אינם יכולים בשום אופן להיות יודעים את עצמם, ואיך יהיו בזהירות!?

16

They acted without allowing themselves time to be precise and critical about their habits and ways. The people of Yirmiyahu's era just forged ahead, unthinking. No one stopped to ask, is this the Will of Hashem? Is this what He wants of me at this particular moment in time? Is this the right way to act? Is this the right person or people to associate with now? What am I really doing? All these are questions which man must ask himself. But they did not ask, and as a result, they fell into the trap prepared by evil without noticing it.

And the worst of it was, they never even realized

what was happening! Picture a horse on a battlefield. It runs and charges, back and forth, left and right, never truly knowing where it is going, or why. Is this how man should live his life?

Why don't we stop and really look at the way we live? What pulls us this way, or that? Someone says, "let's go," and we're off. Why? Who and what makes our decisions? Is it instinct or intellect?

Getting to Know Your Self

Maintain Both Modes

What are the practical applications of this *avodah*?

As mentioned, each person has a social aspect, which pushes him to seek companionship, along with the aspect of "alone." When we look around in the world, we see that most people seek companionship. There are only a few people who like to be alone. They may go to faraway places and live all alone.

Understandably, of this it is said, "Do not reject this one or that one." A person must have the ability to be alone as well as to relate to others.

Most people are surrounded by others for almost the entire day. Nowadays, even when a person is alone, he is almost always influenced by the media, various kinds of cell phones, and other forms of contact with the outside world. There are even those who keep their cell phones on when they go to sleep, because "I don't know who might need me." They are connected to the outside world 24 hours a day!

But the social aspect of a human being is only positive when it is used within its proper limits. Beyond that, it is negative. Used wisely, it develops a person. When it goes beyond its boundaries, it destroys him.

The social aspect of a person's life must be only a part of it, and not its entirety. We must get used to, and eventually maintain the idea that there is a state called "alone."

Let's say a person is sitting and examining his financial records. If the phone rings while he's busy with this and he answers it, he will lose track of his calculations and he will have to start all over from the beginning.

In order to become accustomed to the state of "alone," we must get in the habit of completing a task without interruption. If someone is trying to call, they will have to wait a couple of minutes. We do not need to be available to others every moment, otherwise, we lose track of what we are doing.

Some might object, "What difference does it make if I need to start again later?" If he continues to maintain this incorrect attitude, he will never get used to thinking, by himself, about the practical things he needs to do.

We are not even discussing anything spiritual yet. We are still dealing with the absolutely material world. Yet we must get in the habit of being temporarily unavailable while involved in something that would be disturbed by an interruption.

If we are able to develop this habit, it will be much more than a matter of merely gaining a couple of extra minutes. Rather, we will train ourselves to do something that requires thought without allowing anything else in our lives to disturb it — as if nothing else exists. This is called "focus."

There are people who hold two cell phones, one in each hand, and answer both of them at the same time. And while

19

they are conversing with two people simultaneously, they are also looking at a screen that is in front of them. Even an angel cannot accomplish more than one task at a time; apparently, these people have become higher than angels!

The world we live in today is completely noisy. In the old days, people lived in quiet villages. One would ride on his donkey out to his field. He could remain in the field all day, and barely meet anyone. Nowadays, our lives are completely the opposite. We are terribly accessible.

As recently as thirty years ago, if one had an overdraft in the bank, he could not be reached. Many homes didn't even have telephones. It took years to get a phone line installed! This is not such ancient history. Living this way, a person would at least have a week of peace, until he received a letter about the overdraft. But now, we are instantly available. We can be reached at any time of the day, and we cannot sleep at night because of the stress.

We have lost the kind of life known as "alone." I am not speaking here about the religious consequences of this kind of lifestyle, when people answer their phones during *davening* (prayers) and make noises in the receiver (to indicate that they can't talk then).

We are simply asking for a person to at least be calm, even if he is involved only in material things. He must direct his life in an organized fashion. When a person is busy with something, that should be the only thing he is doing, and nothing else should interest him.

20 To Answer the Phone is to Lose the Power of "Alone"

Here is another example: A woman is home in the evening, putting her children to bed. While she is telling them a story, the phone rings, and she gets up to answer it.

Does she really believe that the phone call is more important than her children? If we asked her, she would certainly respond in the negative. We are not talking about the rare situation when she is expecting an important or urgent call. She has become a victim of her habit.

She must realize that putting her children to bed is too important to be interrupted. If it is very hard for her to hear the ring and not answer it, she should disconnect the phone at that time, so she will not hear it.

This is such a common occurrence in our lives. People answer the phone, even though they are aware that the task they are occupied with is more important than the phone call. Yet we cannot free ourselves of this habit.

What do we lose here? We lose the deepest power that exists in the soul, the power of "alone." And even if we are not absolutely alone, as when we are with children at bedtime, there is no need to increase our contact with the outside. On the contrary, we must limit our involvement with the outside environment as much as possible, in order to get used to being alone.

"ואשר לא שם לבו"

"הירא את דבר ד' מעבדי פרעה הניס את עבדיו ואת מקנהו אל הבתים ואשר לא שם לבו אל דבר ד' ויעזוב את עבדיו ואת מקנהו בשדה" (ט.ב)

כותב הרב חיים צימרמן זצ"ל תלמיד נובהרדוק: "שמעתי פעם מהגה"צ רבי אברהם מירר זלמנס ראש ישיבת נובהרדוק שאמר בשיחה מוסרית, שאם נרצה לדעת את ההבדל בין מי שהוא ירא השם באמת לבין מי שיראת השם אינה בוערת בלבבו, נבחין שההבדל אינו בעצם, אלא בדבר קטן, מי שירא את ה' שם לב לדבר ה', ומיד כששומע את דבר ה', מקשיב היטב לנאמר והדברים נכנסים לאזנו וללבו, וכך הוא מביט על כל דבר, האם דבר זה כשר או פסול, מותר או אסור, תיכף הוא שומע ומקיים בפועל כמו שהיה אצל המצרים שהירא את דבר ה' הניס את עבדיו ואת מקנהו אל הבתים, לכן ניצל כל רכושו שהברד לא הפסידו.

לעומת זאת, מי שלא שם לב לדבר השם, הוא אמנם יודע שצריך לפחד מהקב"ה, אבל בפועל אינו מקשיב ולא נכנס לאזנו כלום, תדבר אליו כל היום, הוא לא ישים לב, כמו שאמר החכם "אם תכתוש את האויל במכתש בתוך הרפיות לא תסיר אותו ממנו" וכמו שאומרים תדבר אל העצים והאבנים אל הקיר, והתוצאה לבסוף כל העצים, עשב השדה, הבחמה והעבדים הכל הושחת ואלו שהכניסו נשאר.

מה ההבדל ביניהם, זה שם לב וזה לא שם לב, כמו שמצאנו בשערי תשובה לרבינו יונה (שער שלישי) "קיום מצות עשה נקראת יראת שמים כמו שהזכיר במצות לא תעשה שנאמר "מפני שיבה תקום והדרת פני וקן ויראת מאלקיך אני ה'" ונאמר "יראת ה' אלמדכם" ונאמר אחריו "סור מרע ועשה טוב בקש שלום ורדפהו", למדנו מזה שמי שאינו עוסק בעשיית הטוב ובקשת שלום הפר יראת שמים" גם כאן היתה המצוה בקום ועשה ומי שלא קיים המצוה לא הניס את בהמתו אינו ירא ה' וקבל עונשו.

היה הגאון רבי חיים שמואלביץ זצ"ל מנסח יסוד זה בבהירות: לא צריך למרוד בהקב"ה בשביל ללקות בחוסר יראת שמים, גם לא צריך למאוס בפועל, עצם האדישות וחוסר תשומת הלב עלול להוריד את האדם עד לדיוטא תחתונה, עד שיתכן בחוסר תשומת לב לדעת על סכנת הברד ולהפקיר כל אשר לו בחוסר תשומת לב.

פני חיים עמ' קע"ה - קובץ המועדים - פסח תל"א

הערות - וארא

נז

5 ימים

לכאורה ההפך מירא הוא שאינו ירא והיה צריך לומר ואשר לא ירא, אלא יסוד גדול מלמדת אותנו התורה בזה, שיסוד והתחלת היפך יראת שמים טמון בחסרון ומעוט שימת לב וזו היתה עצת פרעה הרשע כשרצה לגרום לכלל ישראל להתרחק מהאמונה וכמו שאומר המסילת ישרים (פ"ב) שזו היתה עצת פרעה שאמר (שמות ה. ט) "תכבד העבודה על האנשים" שלא ישימו לכם למעשיהם.

* המתכוונן בדבר משתומם שאנו הרי זוכים לעשות כל יום מצוות רבות ועם מעט שימת לב והתכוונות היה אפשר להתקדש בקדושת המצוות ולהתעלות למעלה למעלה וזה ע"י מחשבה רגע קטן לפני שעושה ברכה, "אשר קדשנו במצוותיו" "אלקינו מלך העולם" וע"י ששם לב, נעשה ירא שמים. וכל זאת נאבד מאתנו מפני חסרון שימת לב.

וכך בכל מעשה המצוות, כגון שבת, מצוה גדולה מאד כולנו שומרי שבת בכל פרטיה ודקדוקיה, אמנם עם מעט שימת לב כשאדם זוכר בכל ההכנות לשבת שהוא מתכוונן לשבת לקיים מצוות בוראו וכשבשבת מתענג ונח ואוכל ושותה וזוכר שהכל "לכבוד שבת קודש" וזוהי הכרת

Most people have few opportunities to be alone, but Hashem does give us some occasions in life when there is opportunity for peace and quiet.

You don't need to use the time for thinking deep thoughts and developing the mind. Rather, you should allow your mind to relax and take a break from the rush of life. And this does not mean to look for a substitute activity. Just relax for a few

minutes. Get used to the idea of an environment with nothing in it: no news, no distractions, and no activities. Just peace and quiet.

At first, this will seem very strange, and a big waste of time. Someone who is a little more spiritual will insist that it is a waste of time if one does not use the five minutes for Torah study.

This is only partially correct. One who has no peace of mind cannot learn Torah properly. His avodah is not proper, he cannot have real peace in the home, and his Torah and tefillah are not as they should be.

To live properly, we must get used to having a calm mind throughout life. This is attained by quieting down "life" for a few minutes here and there.

This is not to say that one should leave his home for a week and isolate himself somewhere. We are only dealing with the short periods that are already present during the day. A person can take the time to calm himself, whether it is a matter of focusing on a single task, or a matter of sitting and enjoying a few minutes of quiet.

24

בבריאת העולם כ"י ששת ימים עשה ה' את השמים ואת הארץ את הים ואת כל אשר בהם וינח ביום השביעי וכשזכור ושם לב מתקדש. תפילה - ג"כ כולנו מתפללים שלש פעמים ביום אמנם עם מעט שימת לב לפני התפילה שעומד עתה בתפילה לפני בורא עולם מלך מלכי המלכים כל יכול א"כ כל התפילה תראה אחרת והפירות מהתפילה תהינה לע"ע.

האמת היא שעם שימת לב נראה ונבחיך שעובד ה' מוקף בכל חייו מצוות לאלפים וכל פעולה בחיי האדם עם שימת לב והתכוונות היא

מעשה מצוה, ואפילו צרכי הגוף כשיודע ומכיר שזה לצורך עבודת בוראו, אצל החפץ חיים זצ"ל ראו איך בכל פעולה ופעולה עשה מצוה וכשהיה זקוק לטבול את הקסת בדיו בשביל לכתוב משהו לנסיון אם הקסת כותב כראוי היה כותב עמלק ומקשקש עליה ומכוון בזה לקיים מצוות זכירת מחית עמלק, אפי' בפעולה שלא נראה ששייך שע"י קיום פעולה זו יקיים העושה מצוה הח"ח שם לב שיכול לקיים בזה מצוה רבה, כשנסע בעגלה בסוף נסיעתו פרע לעגלון ואמר שמקיים מצוה ביומו תתן שכרו.

יתבונן האדם באוצרות שמסביבו, וינצלם.

(נכתב ע"י ח.ש.ר.)

לנמוע שמים ולסוד ארץ ולאמר לציון עמי אתה

והאמת ניתנת להיאמר שאין מן הצורך לעיין כל כך הרבה עד שימצא דבר מה לאחוז בו בכדי להתעורר ולבוא ליראה שלימה, כי די יהיה אם רק ישים לב לחשוב חשבונו של עולם כמה גדולה מעלת כל עשייה טובה של בר ישראל, ועד כמה היא מגעת למעלה ועשה רושם בעולמות העליונים, וכאשר יעמיק בנקודה זו בלבד, תהיה זאת לו ללקח מוסר הטוב ביותר לקחת ממנה תילי תילים של יראת שמים להיות נזהר על כל מעשה שעושה לעשותה בתכלית השלמות.

וללמדנו פשוטם של דברים נפלאים ועצומים עד מאוד, שכאשר איש יהודי יושב ולומד בפיו דברי תורה, או עומד ומתפלל דיבורי תפלה, הריהו נעשה שותף להקב"ה בבריאת העולם, ולא העולם שכבר נברא מזמן, אלא בריאה חדשה ומחודשת הנעשית עתה בכל שעה ובכל רגע על ידי דיבוריהם של בני ישראל בתורה ובתפלה.

ולשונו הזהב בא לשטום פיהם של אלו המנסים לחשוב שרק האדם הגדול בישראל זה שתורתו היא תורה מעולה יותר וזה שתפלתו קדושה יותר רק הוא נכלל בכלל 'בורא שמים חדשים' ומחולל-נפלאות בלימודו ותפלתו, והאמת שלא כן הדבר, כי כל אחד ואחד מבני ישראל כאשר יושב ועוסק בתורה ועומד בתפלה, ואפילו אם תורתו נלמדת בצנעא ובהסתר הרי דיבוריו עולים למעלה ופועלים פעולות נפלאות עד אין חקר.

כל איש יהודי מחוייב להרגיש עצמו חשוב כבן מלך ומחמת הכרת רוממות זו יזהר ויקפיד בגדרי הפרישות והקדושה, ומאידך גיסא עיין במנהגי הקדושה שאנו מצאים בפרשהנו ובכל התורה כולה ישרישו בנו הרגשת חשיבותנו ויקרתנו לפני המקום. והנה אננו מברכים על המצות "אשר קדשנו במצוותיו" והן אמנם משרישות בנו קדושה וחשיבות. ניטול לדוגמא את הלאו של "לא תגנובו" (ויקרא ט"א) המדובר בגנבת ממון (כמ"ש בסנהדרין פ"א) - אם האדם אינו גונב מפני יושר טבע, עדיין אינו קדוש בקדושת המצוות. אבל אם הוא מתבונן בעומק הציווי ורואה שיש לו לפרוש מממון חברו מפני מעלת קדושתו שלו וקדושת חברו, ששניהם בנים למקום, וסמוכים על שלחנו, וכל מה שיש לאדם הריהו מתנה שלוחה אליו מאביו. והאוכל בלא ברכה הרי זה גזול אם אביו זה הקב"ה (ברכות לה א) שאינו מכיר בכך שהקב"ה נתן לו פרי זה ליהנות ממנו, וגזול את כל העולם שאומר "שלי הוא", אבל המברך ומודה שלה' הארץ ומלואה (תהלים כ"ד א), [ואמרו שם שהמדובר לפני ברכה] אלא שבטובו וחסדו נתן לו ליהנות מהעולם ומלאו. ידיעה זו - קדושה היא! הוא חשוב, וחברו חשוב, כולם בנים לה', וארוחת המדד נתנה להם מאת המלך דבר יום ביומו, ואין אדם נוגע במה שמוכן לחברו [זמא לה ב]. המקיים ציווי "לא תגנובו" בהכרה זו, מחזירה בו המצוה הן חשיבות והן פרישות, במלא משמעותה של "אשר קדשנו במצוותיו"!

26 טיב פרשת וארא התורה קצה

רואים מכאן שדבר אחד הם "הירא את דבר ה'" ו"השם לבו אל דבר ה'", כי מי שהוא ירא את ה' הוא זה השם את לבו אל דבריו, ונמצא שרק מי שירא את הבורא באמת הוא ששומר את דבריו, עושה מה שכתוב בתורה, ושומר בשלימות כל מה שמבואר בשולחן ערוך. וכן להיפך, מי שאינו שם לבו אל דבר ה', היינו שמולזל במה שציווה הבורא בתורתו, עושה זאת מחמת חוסר היראה שלו מבורא עולם, ולכן אינו שם לבו לשמוע אליו, ולא שומר את התורה. וצריכים לדעת שאין בזה דרך ממוצעת, אלא אם יראים באמת - שמים * לב לכל מה שכתוב בתורה, ואם לא שמים את הלב - סימן הוא שלא יראים באמת.

דיבור הוא, מי שאינו מושל על עצמו אינו יכול להכיר הקב"ה, כל מה שעשו משה ואהרן עשו כמו בעלים כמו שבארנו מר' דניאל, מי שיש לו איזה שייכות לבעלות בעלים משרואה אותו, אבל מי שאין לו שום שייכות לבעלות אינו יכול להכיר בעלים כשרואה אותו שהרי אינו יודע מהו בעלות. הירא את דבר ה' הוא בעלים על עצמו, הוא מכיר בעלות של הקב"ה כשרואה אותו, במצרים הראה הקב"ה שהוא בעל הבירה ועושה הכל כרצונו בלי שום עיכוב. איוב ראה והכיר זה שהיה לו שייכות למדת הבעלות, בלעם שלא היה מושל על עצמו ואדרבה סימא עצמו בכל טומאות שבעולם לא ראה ולא הכיר בעלות הקב"ה אפילו לאחר כל ההתגלות שהראה לו הקב"ה, כי כן היא המדה. [קובץ שיחות ח"ד וארא]

30 מתן תורה אלפים

להתקיים? הלא במו עיניהם ראו המצרים במשך החדשים שעברו, שכל דבריו אמת וצדק. לא נדרשה כאן אמונה כדי להשמע לאזהרת משה רבנו, אלא מעט שכל ישר. וכי גם זה לא היה להם?

ובפרט קשה הדבר לפי דברי המדרש, האומר: "הירא את דבר ה'" - זה איוב. ואשר לא שם לבו אל דבר ה' - זה בלעם. בלעם היה רשע, אבל בשום פנים ואופן לא שוטה... כיצד עשה דבר טפשי כל כך, להפסיד את ממונו כשבידו להציל אותו בלי מאמץ גדול? אם אשמן השמים היתה אוזנת את ביתו, האם לא היה מכבה את הדליקה, כדי "לא להכנע"?

הירא את דבר ה' מעבדי פרעה הניס את עבדיו ואת מקנהו אל הכתים (ט: כ) בתרגום יונתן איתא, איוב דהוה דחיל מפתגמא דה' מעבדיו דפרעה כנש ית עבדיו וית גיתוי לגו ביתא ובלעם דלא שויה לביה לפתגמא דה' ושבק ית עבדיו וית גיתוי בחקלא. התרגום יונתן סבר כדעת המדרש שאיוב היה מג' יועצי פרעה, ומפרש כוונת הכתוב על איוב, כיון שהיה ירא שמים הכניס עבדיו ומקניו לתוך הבית. הנה איוב היה ירא שמים כדאיתא אמר ר' יוחנן גדול הנאמר באיוב יותר ממה שנאמר באברהם דאילו באברהם כתיב כי עתה ידעתי כי ירא אלהים אתה ובאיוב כתיב איש תם וישר ירא אלהים וסר מרע (כ"ב ט"ו ע"ב). כיון שהיה ירא שמים היה מושל על עצמו והניס כל עבדיו ומקנהו אל הבית, אבל בלעם שגם הוא היה מיועצי פרעה אבל לא היה ירא שמים לא היה מושל על עצמו ואדרבה סימא עצמו בכל מיני טומאות, אפילו משכב בהמה כדכתיב ההסכן הסכנתי לעשות לך (במדבר כב: ל) אמר האתון לבלעם שאני עושה לך רכיבות ביום ואישות בלילה (סנהדרין ק"ה ע"ב). כיון שלא היה ירא שמים לא היה מושל על עצמו, לא הבין כל מה שראה בעיניו, כי כן היא המדה מי שאינו מושל על עצמו אינו יכול להכיר הקב"ה, לכן לא הניס את עבדיו ומקנהו אל הבית שלא היה לו סיבה לזה דהיה כסומא.

את התשובה נותן לנו הפסוק בעצמו: "אשר לא שם לבו אל דבר ה'... לא כתב כאן "אשר לא ירא את דבר ה'", אלא "לא שם לבו". מדוע?

רגילים אנו לחשוב, שכופרים הם אנשים, ש"לא ראו את אור האמונה", או "הושפעו על ידי דעות כפרניות". אך לא כן הדבר. מספרים שמשכיל אחד בא אל הגאון מוילנא זצ"ל, ואמר לו שיש לו שאלות כבדות משקל בעניני אמונה, אשר רצונו להציע לפניו. ענה לו הגאון: "תאמר לי, מתי נתעוררו אצלך קושיות אלה, לפני שהתפקרת, או לאחר מכן? אם אחר שהתפקרת, הרי שלא הקושיות ערערו את האמונה שלך, אלא להיפך: ההפקרות סיפקה לך את הקושיות".

כל עוד שהאדם אינו משועבד לרצונותיו, והוא מודרך על ידי החגיון בלבד, אינו בא לידי כפירה. "האלהים עשה את האדם ישר". אלא מאי? ברגע שמשתלטים עליו רצונותיו הבהמיים, מפעילים הם מנגנון מיוחד, המגין עליו מפני השפעתו של השכל, לבל יפריע לו למלאות את תאוותו. שכלו ימשך לפעול במתכונת רגילה, בכל מה שאינו נוגע לאמונה. הוא יכול להיות אדם מלומד, גאון בכל המדעים שבעולם. אבל בעניני אמונה - השכל חדל מלפעול.

זו כונת הפסוק כאן: "אשר לא שם לבו" - אילו היה שם לב למה שאומר החגיון הפשוט, לא היתה נדרשת יראת ה' כדי להניס את הבהמות הביתנה. אלא מאי? הוא לא שם לב, הוא כבר הרגיל את מוחו שבענינים הנוגעים לאמונה, אינו רשאי להתערב. וכך קרה הלא יאומן...

(עי"פ ברכת פרח)

העבר, ולהראות שקר בצורת אמת, ועושה אז הדבר שהוא ממש נגד המציאות והחוש.

מבהיל על הרעיון התהפכות השכל בעת הניסיון, כמו הענן מכסה על השמש כן הנגיעה מכסה על השכל, יהיה גם שכלו שכל מנוסה מן העבר שלו, אבל כיון שאינו חי עליו, או אינו יכול לעמוד עליו בעת דחיקת הנגיעה או התפתחות הרצון, כי אז יחשיך לו כראשו וכסומא שאינו רואה אור כלל, ויש בין קודם הנגיעה לאחר הנגיעה, כמו שיש בין קודם לידת הילד לבין אחר לידת הילד, אשר אז יתהפך הטבע לגמרי, כי קודם הלידה יכול לחיות בלי אויר, אבל אחר הלידה צריך דוקא לאויר ובלא אויר הוא מת, כן יתהפך ההכרה אחר הנגיעה שלא ראה מה שראה קודם לכן.

לכן הירא את דבר ה' הוא מתאמץ להחזיק בדבר ה' במוטב שיהא שוטה ואל יהיה רשע, ואח"כ יתברר לו כי חכם הוא, אבל מי שלא ירא את דבר ה' או יחשיך לו הכרתו וגם אמונה אין לו, מה יחזיק לו אן ועל מה יעמוד אז? כי שכלו יתחלף ויראה אין לו, נמצא שהוא נופל בחושך הנגיעה ופועלת עליו מה שירצה, וי"ש התורה הירא את דבר ה' כי רק הירא הכניס, אבל האיני ירא החשיך לו הנגיעה ולא ראה גם מה שראה בחוש. (מדרגת האדם יראה ואחבה פ' י"א)

חכמת וארא המצפון שיט

בעת שהיתה ההתראה על הכרד שיכניס כל אחד בהמתו לבית, העידה התורה הירא את דבר ה' הניס מקנהו, ולכאורה קשה הלא כולם ראו בחוש איך שכל ההתראות שבאו עד עכשין כולם נתקיימו ולא נפל שום דבר, וא"כ מפני מה דוקא הירא את דבר ה' הכניס בהמתו? הלא גם הקל שבקלים היה צריך לפחד, הלא רואים בחוש כי יד ה' הויה בכל הארץ, וכי לא נפל שום דבר מכל ההתראות, והיה צריך העבר שלו ללמדהו בינה כי לא יהיה שוטה, ויאמין לדבר ה' מצד ראית המציאות.

ומה העידה התורה אשר מי הכניס בהמתו? רק הירא את דבר ה', ועוד קשה כי גם הירא את דבר ה' היה צריך להכניס מצד המציאות, ולא מצד יראת העונש או יראת הרוממות, והתורה אומרת כי הירא את דבר ה' הכניס רק מצד שהוא ירא את דבר ה'?

אמנם הענין כן הוא שיראת השכל הוא דבר נפסד, כי כאשר באה עליו מחלה אחת ממחלות הנגיעות והפגעים, נעשה השכל מסוכן מאד, ואי אפשר לו לנוד ולנוע עד שנעשה טרף לגמרי, ואובד האמת והאור עד שאינו יכול לראות כלל, גם מה שהיה לו מקודם ברור כשמש בעת שהוא בריא, כך יתהפך כאשר יחלה מהנגיעה להיות חושך כליל.

לכן היה יכול כל אחד לדעת כי כל מה שהתרה משה רבינו הוא ברור, אבל זה רק אחר המכה, אבל קודם המכה או כל אחד נוגע לראות אחרת, כי כל אחד חס על ממונו ורצה שירעה בהמתו במרעה, לכן החשיך הנגיעה הזאת את עיניו לבלבל המוח ולכסות כל הרשמים של

יראת שמים צריכה לבוא מתוך התבוננות במתרחש סביב. לצערנו, רבים מן האנשים "מסתכלים אך לא רואים".

וכבר כתב הרמב"ם (הלכות תענית פ"א הלכה א): כל דבר שיצר לכם כאן: בצורת, ודבר, וכו', ידעו הכול שבגלל מעשיהם הרעים הורע לכם וכו', אבל אם לא יזעקו ולא ירעו אלא יאמרו 'דבר זה ממנהג העולם אירע לנו, זאת נקרה נקריית' - הרי זה דרך אכזרית."

ולכן חובת ישראל, כשיארע להם דבר חריג, לא ייחסו לכך מקריות וטבעיות וכפי שמובא בגמרא (ברכות ה:), כשהחמיצו חביתו של רב הונא הלך לשאול לחכמים בעבור איזה חטא נגרם לו ההפסד. רב הונא לא חיפש את הסיבה להחמצת היין בביתו בטמפרטורה שאינה נכונה, אלא הביין כי בהחמצת היין וההפסד, יש יד מכוונת. וכי הקב"ה חפץ שישים אל ליבו את הדבר וכך גם צריכים אנו להתייחס לכל דבר הקורה איתנו.

ק"פ י"א 35

הדבר פלא איך יתכן שלא שמו לבם למכת ברד הלא כבר ראו שנתקיימו כל דברי משה.

ביאר הרמח"ל מפסידי הזהירות "השני הוא קשה מאוד והוא השחוק הלצון, כי השחוק מאבד לב האדם עד שכבר אין הטעם והדיעה מושלת בו והרי הוא כשכור או שוטה אשר א"א לתת להם ערמה או להנהיגם כי אינם מקבלים הנהגה. וחז"ל אמרו שחוק וקלות ראש מרגילים את האדם לערוה, כי אע"פ שחמורה היא הערוה אצל כל בן דעת ולבו ירא מקרוב אליה מכה הציור שכבר נצטייר בשכלו מאמיתת גודל פשעה ורוב עונשה, הנה השחוק וקלות ראש ממשיכים אותו מעט מעט ומקרבים אותו מדרגה אחר מדרגה עד שיגיע אל העון עצמו ויעשהו, וכל כך למה, לפי שכמו שכל מציאות

הזהירות תלוי בשימת הלב על הדבר, כן כל עצמו של השחוק אינו אלא מסיר הלב מן המחשבות הישירות והעיוניות, ונמצא שלא יבואו הרהורי יראה בלבו כלל, ותראה קושי הלצון והשחתתו הרבה, כי כמו המגן המשוש בשמן אשר ישמיט ויפיל מעליו החצים ומשליכם לארץ ולא יניח אותם שיגיעו אל גוף האדם, כן הלצון מפני התוכחה והמרדות, כי בליצנות אחד ובשחוק קטן יפיל האדם מעליו ריבוי גדול מן ההתעוררות וההתפעלות מה שהלב מתעורר ומתפעל בעצמו מדי ראותו או שומעו ענינים שיעירוהו אל החשבון והפשוט במעשים, ובכח הליצנות יפיל הכל לארץ ולא יעשו בו רושם כלל, לא מפני חולשת הענינים ולא מפני חסרון הבנת הלב אלא מפני כח הלצון ההורס כל עניני מוסר ויראה" (מסילת ישרים פ"ה).

פרעה ועבדיו היו לצנים, ומפני מדת הליצנות לא הגיע אצלם שום מחשבה של יראה, לא מפני חולשת הענינים ולא מפני חסרון הבנת הלב שהרי פרעה היה חכם גדול, אלא מפני שמדת הלצון מסיר לב האדם מהעלות על לבו שום מחשבה של יראה, שהיא

שורש רשעתם מושרש במדת הליצנות, לא שמו לבם לזהר ממדת הליצנות המהרס כל עניני מוסר ויראה ומסמא עיני האדם שלא יראה בכל הנסים והאותות שהקב"ה עושה לעיניהם, לכן הולכים בדרך לבם הרע ומוסיפים חטא על גבי חטא.

[קובץ שיחות ח"ד ויגש]

עבדי פרעה הזהירו שלא להכניס אל הבתים

ה"משך חכמה" כתב פשוט נפלא לבאר מקרא זה באופן מחודש, שאחרי שאמר משה בדבר השם יתברך - "ועתה שלח העז את מקנך", עבדי פרעה היו מזהירים שלא יניחו לאדם אשר בשדה והמקנה לכנוס אל הבתים, כדי שלא להאמין במשה.

זהו שאמר הכתוב: "המצרי - הירא את דבר ד'", שהיה ירא "מעבדי פרעה" שהיה ירא יותר מדברי ד' ביד משה עבדו, יותר מיראתו מדברי עבדי פרעה שלא יניחו לכנוס אל הבתי, מצרי כזה הניס את עבדיו ואת מקנהו אל הבתים.

בזה מבואר, שלעולם אין הכתוב מדבר על "הירא מעבדי פרעה", שהרי עבדי פרעה לא היו יראים אלא להיפך הם הזהירו לכולם שלא יניחו לכנוס אל הבתים, ולכן אמר משה: "אתה ועבדיך ידעתי כי טרם תיראו מפני ד' אלהים", אלא הכתוב מדבר על אותם המצרים שהיו יראים יותר מדבר ד' מאשר יראתם מפני אזהרת עבדי פרעה.

מאמר ג'

בתיב "ויפן פרעה ויבא אל ביתו ולא שם לבו גם לואת", ומקשין המס' הא מופת המטה לא הי' עונש לפרעה שישיט אליו לבו, ומה הפי' גפ. ובפס"א ליקוטים פי' עפ"י ד המרגום יומן על ויפן פרעה "ועבד זרכיו", והיינו כי פרעה עשה עשה אלהות והלך צנוק ללאור לחוץ ושם עשה זרכיו כמבואר בחז"ל, ועמה שנהפך היאור לסם האורך לפנות בגלוי, וזה הפי' גם לואת, כי מלבד גוף יסורי חסרון המים שנהפך לסם, לא שם לבו גם לואת שהאורך לפנות, ולגלות שאינו אלוה. ודפס"ח.

בספר שפתי דליק מדייק אריכות לשון הפסוק, העיקר הוא רק שלא שם לבו, ולמה האריך המורה לומר ויפן וגו' ויבא וגו', וכתב צוה צ' לימודים נפלאים. ויפן

פרעה הכונה הוא ע"ד שכ' צוה"ק פי' ויחי שהוא מלי' מסמכל ומשגית, והכונה שפרעה פנה לעיני צדדי האות, והוא לימוד גדול אין שהרהור טוב אף שלא תיקן צוה כלום, אין לו שפחה בשמים, ולכן אף שלא נשאר כלום מזה שפחה לעיני בהמופת, אבל הרהור זה הוא הכונה של ד' הרע בצלותו רגע ובאותו עת, והוא חשוב בשמים, ומזה לימוד לאדם שלא יחול בשום הרהור טוב שיש לו, כי חשוב כל הרהור שצוה מכניע ד' הרע.

והתורה אומר לנו הסיבה שזה הבהור לא נשאר אלנו, "ויבא אל ביתו", כי הלך לביתו שהי' מלא ע"י וכוחות הכיסוף, וצוה העביר את הבהור הטוב וההתעוררות שהי' לו מהמופת. וזה לימוד גדול לאדם עד כמה יש צנח מקום לא טוב להשפיע על

396

והשמירה הוא ע"י אופן הסיפוק, משכחו לבית המדרש, שע"י קדושת המקום שיש צנחי מלרשות, שנמשך שם קדושת המקדש, קדושת ארץ ישראל, והמקום גורם שיחי' ביכולתו לשמור עלמו מדברים לא טובים, והמקום מחזק מחשבותיו הטובים.

39a

האדם, ולהעביר ממנו כל מחשבותיו הטובות. ומה יעשה האדם אשר הפרנסה מכליתו ליתן צכל מקומות המלאים וזהמא, ולרין ליכנס לתוך צמים המלאים כוחות לא טובים, הרי צריך לשמור עלמו מאוד מזה.

ברכת 40 וארא מרדכי עה

"הירא את דבר ה'" (שמות ט, כ) - מכאן היה רשב"י אומר, הטוב שבנחשים, רצוץ את מוחו. כתיב ויקח שש מאות רכב, מהיכן היו, וא"ת משל מצרים, והלא כבר נאמר (שמות ט, ו) וימת כל מקנה מצרים, וא"ת משל פרעה היו, והלא כבר נאמר (שמות ט, ג) הנה יד ה' הויה במקנך, וא"ת משל ישראל היו, והלא כבר נאמר (שם י, כו) וגם מקננו ילך עמנו, משל מי היו? מהירא את דבר ה'. נמצינו למדין שמהו היה תקלה לישראל" (ילק"ש וארא, קפו)

לכאורה, בא רשב"י ללמדנו, כי על נחש אין לסמוך. כי נחש נשאר נחש. גם אם הוכתר בתואר של ירא השם, ולכאורה, הלא אם ירא הוא את השם, יירא גם להמשיך בנחשיותו, שהרי ק"ו הדברים, אם ירא הוא את השם, איך ימשיך לעשות את ההיפך הגמור, להמשיך להיות נחש.

אבל אין לצפות כן מהנחש, משום שזהו טבעו ומהותו של נחש, שהטוב שבו, גם אם ירא שמים הוא, לא יפסיק מנחשיותו, יען כי נחש הוא, ולכן, לטוב שבנחשים, אין שום עצה, מלבד ל"רצוץ את מוחו"...

אבל אין זה הכל. יש כאן עוד עומק לפנינו מעומק, ולימוד לפנינו מלימוד. רשב"י בא לאלפנו דעת, כי כל זמן שלא משנים מהות, ממשיכים בנחשיות.

שהנחשיות, בכוחה ומעצם מהותה, מסתרת גם מאחרי מעטה של יראת שמים...

יראת שמים אמיתית, אינה חיצונית. יראת שמים אמיתית, היא אך זאת, החודרת מהותית, המשנה את האדם ובונה אדם חדש.

אם לא ישתנה אדם מהותית, גם אם יש בו יראת שמים, ישאר נחש. והטוב שבנחשים, רצוץ את מוחו. זהו שמלמדנו רשב"י, שהטוב שבנחשים, אם אך נחש הוא, רצוץ את מוחו. עצה אחרת אין. יש איפוא להפסיק להיות נחש...